

Ken ons Land... Goed

Vollenhoven

Landgoed Vollenhoven

Particulier eigendom

Opengesteld op wandelkaarten

Het is toegestaan om het landgoed te betreden op de volgende voorwaarden:

Toegang is verboden:

- Het de landgoed te betreden met een motorvoertuig
- Rijden op openbare wegen en paden
- Tegenwoordig gebruik van het landgoed
- Het gebruik van het landgoed
- Het gebruik van het landgoed

En ook wanneer u:

- Fietsen, rijden of ander soort verkeer
- Rijden op openbare wegen en paden
- Tegenwoordig gebruik van het landgoed
- Het gebruik van het landgoed
- Het gebruik van het landgoed

Inleiding

Citaten van Caspar Janssen in VK van 5 november 2025

Landgoederen hebben een belangrijke functie in het Geopark Heuvelrug Gooi en Vecht. Door zgn. landschapsconservatisme, letterlijk door het koste wat kost willen behouden van deze historische ruimtelijke eenheden, is een landschap bewaard gebleven dat nu ineens kan worden gezien als landschap van de toekomst met optimale verweving van landbouw en natuur.

Een logisch uitvloeisel van de Natuurschoonwet, die bijna honderd jaar bestaat en waaronder landgoederen vallen. Minimaal 30 procent van landgoederen moet 'natuur' zijn. Met als gevolg dat eigenaren vaak ook streven naar natuurvriendelijke landbouw op hun verpachte percelen.

Men spreekt wel van het landgoedmodel. Landgoedeigenaren zijn gewend om integraal te denken. Ze moeten rekening houden met cultuurhistorie, met natuur, duurzaamheid, recreatie en de gemeenschap. En ze moeten zorgen dat er voldoende inkomsten zijn. Ze zijn gewend om aan meerdere knoppen te draaien.

Er is vaak ook al een eeuwenlange band met de pachters op het land, ze zijn wederzijds van elkaar afhankelijk, en ze zijn ook allemaal verantwoordelijk voor het voortbestaan.

Korte historie

Vollenhoven is een landgoed in De Bilt in de provincie Utrecht. Het is een van de eerste buitenplaatsen van de Stichtse Lustwarande.

Oorspronkelijk een uithof van het klooster Oostbroek, werd het in 1651 verkocht door Gerard van Reede van Nederhorst aan Peeter Wtenbogaert uit Utrecht.

In 1774 kwam het huis in bezit van Willem René van Tuyll van Serooskerken, een broer van Belle van Zuylen. Het huis heeft dan twee verdiepingen en een fraaie tuin. Drie jaar later liet hij door de Franse architect M. de Malhortie een ontwerp maken voor een nieuw huis, maar het is niet duidelijk of dit ook uitgevoerd is.

In 1800 werd Pieter de Smeth (1753-1809) eigenaar. Hij liet een nieuw huis bouwen, inclusief een aantal bijgebouwen, zoals een koetshuis, een oranjerie en een ijskelder. Ook liet hij een nieuw park in de Engelse landschapsstijl aanleggen dat vermoedelijk door Hendrik van Lunteren is vormgegeven. Na De Smeths dood verkochten zijn erfgenamen het aan Jan Willem van Loon.

In 1827 werd het gekocht door Godert Alexander Gerard Philip baron van der Capellen, heer van Berkenwoude en Achterbroek na diens terugkeer uit Nederlands-Indië; hij overleed er in 1848.

Tekening van A. Verhoesen uit 1829 (Collectie Het Utrechts Archief)

Het landgoed is sindsdien weinig veranderd. Vollenhoven is daardoor een van de weinige Nederlandse landgoederen waar veel oorspronkelijke elementen bewaard zijn gebleven.

In 1966 werd een deel van het gigantische landschapspark verkocht. Daar realiseerde men de woonwijk Vollenhoven in de gemeente Zeist. Toen de A28 werd aangelegd, sneed deze het landgoed in tweeën.

In 1997 werd Vollenhoven een beschermd monument waardoor het geheel in de toekomst behouden zal blijven.

Na jarenlang in eigendom te zijn geweest bij de familie Van Marwijk Kooij kwam het landgoed in 2022 in handen van de familie Kneepkens die in het gebouw appartementen wil creëren, met handhaving van het karakter van het monument.

Even iets over het Geopark

Het prachtige gebied waarin dit landgoed is gelegen is Geopark Heuvelrug Gooi en Vecht en omvat de hele Heuvelrug, het Eemland, de Vechtstreek, de Kromme Rijnstreek en de westelijke rand van de Gelderse Vallei.

Een gebied van ruim 100.000 hectare, met iets meer dan een miljoen inwoners. De Heuvelrug – Utrechtse Heuvelrug en het Gooi – is een stuwwal in het laagland, de waterrijke ruggengraat van het Geopark, ontstaan door opstuwing van het ijs, tijdens de voorlaatste ijstijd (circa 150.000 jaar geleden).

Een Geopark is een gebied dat bijzonder is voor wat betreft de voorkomende aardkundige, ecologische en cultuurhistorische waarden, met voor dit Geopark water als hoofdthema. Juist de waterhuishouding en hoe de mensen daar mee om gingen en gaan maken dit gebied bijzonder en onderscheidend ten opzichte van andere stuwwallen in de wereld.

NEDERLAND IN HET KLEIN

Geopark Heuvelrug Gooi en Vecht is Nederland in het klein: land van stuwwallen, polders en laagland, rivieren en zeekust, dijken en molens. Een gebied met sloten, rivieren en verdedigingslinies, omlijst door imposante landgoederen, historische dorpen en steden.

Dit gebied spreekt tot de verbeelding, nationaal en internationaal. Van groot belang om zeer zorgvuldig om te gaan met deze omgeving en te werken aan een duurzame toekomst. De opgave is om de bijzonderheid en uniciteit hiervan steeds weer onder de aandacht te brengen.

Het Geopark vraagt blijvend aandacht voor het beschermen van de belangrijkste aardkundige, ecologische en cultuurhistorische waarden in het gebied en het water en wil zo bijdragen aan een gezonde en duurzame leefomgeving.

De ondergrond van het Geopark

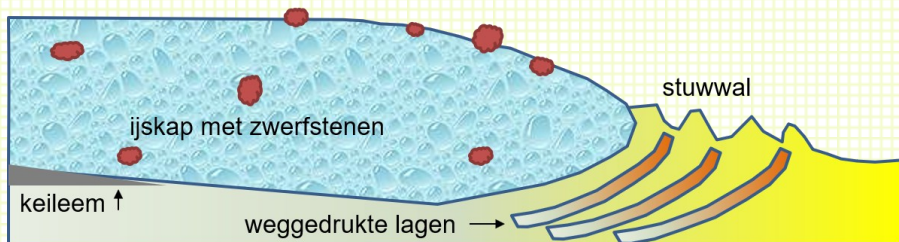
Tussen het Gooimeer in het noordwesten en de Nederrijn in het zuidoosten ligt het stuwwallengebied van het Gooi en van de Utrechtse Heuvelrug. Van Huizen tot Rhenen tekenen deze hoogten zich over een afstand van zo'n 50 kilometer duidelijk af boven het omringende laagland. De Amerongse Berg is met 69,2 meter boven zeeniveau het hoogst. De Grebbeberg (52 meter), op de zuidoostpunt van de Heuvelrug, biedt een panoramisch uitzicht over de Betuwe. Hier is de stuwwal aan de zuidzijde extra steil, doordat deze is aangesneden door de Nederrijn.

Naast de Utrechtse Heuvelrug komen geïsoleerd nog enkele stuwwalheuvels voor, zoals de Emminkhuizerberg bij Veenendaal en de stuwwalheuvels van Soest, Baarn en Lage Vuursche. De Utrechtse Heuvelrug is met zijn hoge zandgronden – na de Veluwe – het op een na grootste bosgebied van Nederland. Deze hoge, langgerekte 'zand- en grindberg' wordt omringd door een gordel van zogenoemd dekzand en waterrijk land met (deels voormalige) veen- en kleigebieden.

In het westen, ten noorden van de stad Utrecht, ligt het Vecht- en plassen-gebied. Ten zuidoosten van de stad Utrecht sluit het Kromme Rijngebied aan tegen de Heuvelrug en in het noordoosten, bij Amersfoort, ligt Eemland, genoemd naar de rivier de Eem.

De Utrechtse Heuvelrug is zo'n 150.000 jaar geleden ontstaan, toen landijs vanuit Scandinavië over Nederland schoof en oude rivierafzettingen opstuwde. Vervolgens speelden ook onder meer smeltwater, permafrost, verstuivend zand, rivieren en zeespiegelverandering hun rol in de vorming van de ondiepe ondergrond en die van het huidige landschap.

Het Geopark Heuvelrug Gooi en Vecht ligt op de overgang van hoog naar laag. Vrijwel alle kenmerkende landschappen van Nederland zijn er te vinden, van stuwwallen en dekzandlandschap tot riviereengebied, veenweiden en droogmakerijen. Enerzijds maakt het gebied deel uit van de verstedelijkte randstad, anderzijds zijn er waardevolle natuurgebieden.

Water speelt een belangrijke rol in de verschillende landschappen. In de vorm van ijs en smeltwater bepaalde het de vorming van de ondergrond en de waterhuishouding was sindsdien van grote invloed op de begroeiing en natuur. Deze waterhuishouding bood de mens mogelijkheden voor het gebruik van het gebied en de mens beïnvloedde het watersysteem met allerlei maatregelen om landbouw en verstedelijking mogelijk te maken. Klimaatverandering en 'waterstress' worden mede veroorzaakt door de mens en zijn aanleiding voor nieuwe ingrepen. Natte natuur komt nog verspreid over het gehele Geopark voor, in de vorm van venen, vennen, heide, beken en sprengen.

De ondergrond van het Landgoed

Het gehele gebied

Het gehele gebied van het landgoed maakt deel uit van Natuur Netwerk Nederland (NNN).

Kenmerkend voor het alweer in de negentiende eeuw grotendeels bebost geraakte wandelgebied is een onregelmatig wegen- en padenpatroon. Die paden en wegen zijn een gevolg van de eeuwenlange ontwikkeling van het gebied en de verschillende buitens. De lijnen op de vlakke delen zijn recht als een gevolg van de aanleg van die wegen (naar Amersfoort).

Het Zuid-Westelijk deel van het landgoed, oorspronkelijk gevormd door de Kromme Rijn, maakt landschappelijk meer deel uit van het gebied ten zuiden van De Bilt waar in vroeger tijden met name de Biltse Grift en Zeister Grift een belangrijke rol vervulden.

Als je de Biltse en Zeister Grift nu ziet, zou je niet zeggen dat dit ooit een belangrijke transportroute was. Toch was de Grift drie eeuwen lang de belangrijkste transportader tussen Utrecht, De Bilt en Zeist. In de havens en bij de sluizen was het een drukte van belang. Volgeladen boten voeren af en aan.

Het Utrechtse provinciebestuur betaalde de aanleg van de Grift uit de bezittingen van de abdij van Oostbroek, die tijdens de Reformatie was onteigend.

Wat werd er over de Grift vervoerd?

Mest, turf, stadsafval en allerlei luxe goederen als wijn en tabak waren de producten die vanuit Utrecht kwamen. Ook huisraad voor de buitenplaatsen langs de Grift en bouwmaterialen voor Slot Zeist werden via het water verscheept. In omgekeerde richting brachten pramen vanuit Zeist of De Bilt zand en landbouwproducten naar de stad en vonden producten van lokale bedrijfjes hun weg naar Utrecht en verder naar Amsterdam.

In 1960 schrapte de Provincie Utrecht de Biltse en Zeister Grift van de lijst van vaarwateren. Hiermee kwam een einde aan de Grift als vervoersader, die van vitaal belang is geweest voor de ontwikkeling van het gebied ten oosten van Utrecht.

De bovengrond van het Landgoed

Het landgoed wordt ook wel “de parel van de Stichtse Lustwarande” genoemd. Velen zijn bekend met het Landhuis. Maar het landgoed heeft nog veel meer te bieden. Er is o.a. een Oranjerie, een koetshuis en een ijskelder en nog veel meer. De prachtige tuinen geven de ontwikkelingen weer tussen begin 1800 en nu. De originele tuinen en gebouwen zijn veelal bewaard gebleven, waaraan nieuwe, moderne details zijn toegevoegd.

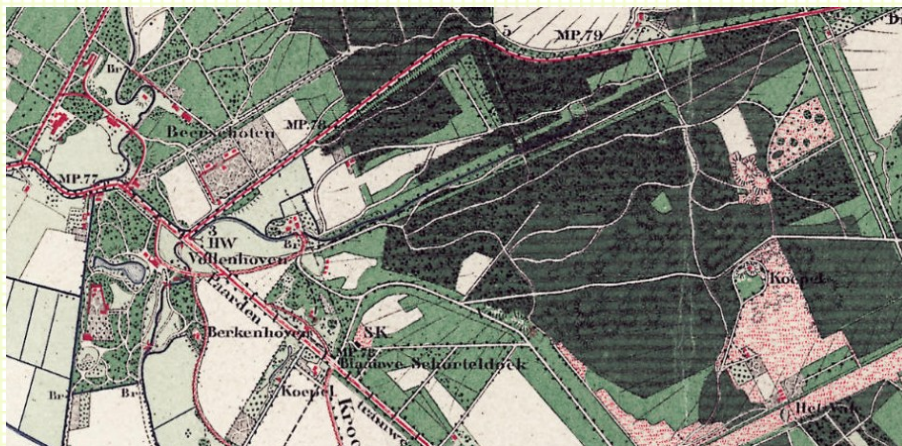
In 1836 wandelde Jan Bastiaan Christemeijer (1794-1872) in deze omgeving. Hij was in de negentiende eeuw een populaire schrijver.

In de burgermaatschappij werkte hij eerst als klerk op een notaris kantoor in de stad Utrecht en later als ambtenaar bij de provincie.

Hij schreef:

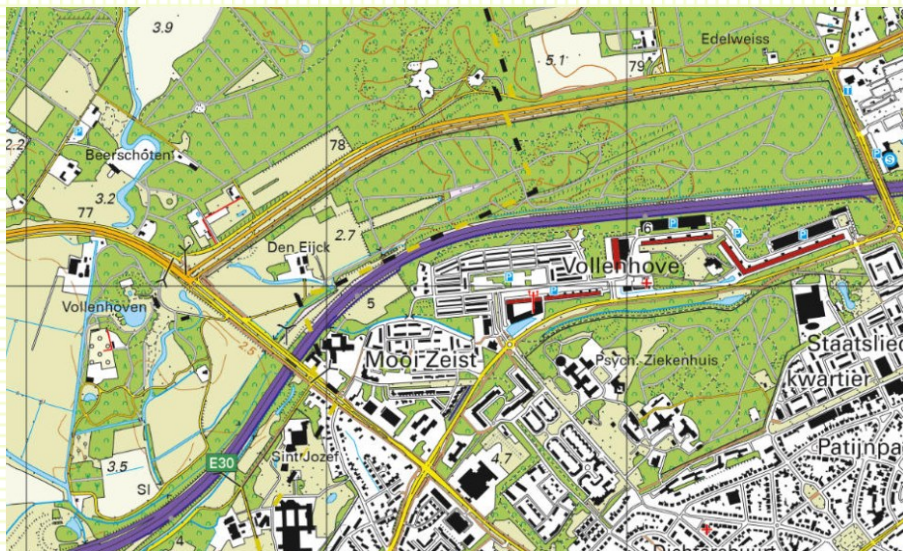
’t is een lommerrijke weg dien wij volgen en waaraan op de meest verrassende wijze een einde wordt gemaakt door eene bekoorlijke vlakte welke zich voor het vermaarde landgoed Vollenhoven uitstrekt.

Dit landgoed van Zijne Excellentie, den Baron G.A.G.P. van der Capellen van Berkenwoude, Oud Gouverneur-Generaal van Neêrlands Indië, bevat, behalve eene aanzienlijke stoeterij der edelste paardenrassen, in zijnen omtrek eene verscheidenheid van natuurschoon; waartoe bijzonder behoort een aantal der uitgelezenste plant- en bloemgewassen, die, van uit de keerkingsgewesten en van elders op onzen vaderlandschen grond overgebracht, hier met groote zorg worden aangekweekt.

Topotijdreis 1883, de Zeister wijk Vollenhoven is nog bos en behoort bij landgoed

Tijden veranderen, anno 2024 is dat

De Z-W hoek

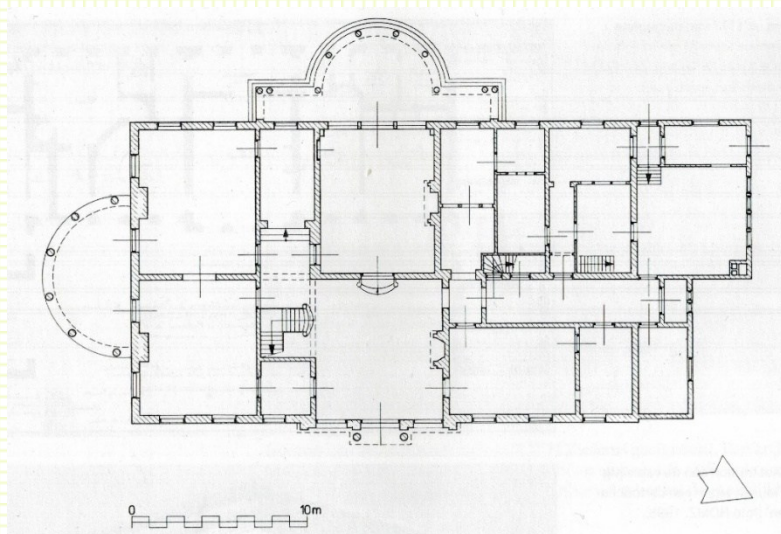

1. landhuis
2. oranjerie
3. moestuin

4. houtschuur
5. stal Den Eijck
6. koetshuis

7. ijskelder

Het ontwerp van het huidige landhuis is totaal anders hetgeen nieuwbouw zeer waarschijnlijk maakt.

Uit in 1989 uitgevoerd kleuronderzoek aan de voorgevel blijkt dat er sprake is van 7 kleurlagen en dat de oorspronkelijke kleur okerkleurig is geweest. Door de tijd heen werd de kleur steeds lichter tot het koele grijs-wit van nu.

De Oranjerie

De Oranjerie is gebouwd tussen 1800-1810 en heeft als oudsher dienst gedaan als overwinter locatie voor de planten op het Landgoed.

De Oranjerie kwam in twee fasen tot stand. Het witgepleisterde gedeelte gelijk met het huis als onderdeel van de tuinaanleg. Het ongepleisterde deel is van 1858.

De Oranjerie werd tot 2023 gebruikt als overwinter locatie voor de vele Oranjabomen op het Landgoed. De Oranjerie bestaat uit een beneden- en een groter bovendeel. Door de vele grote openslaande deuren naar het grasveld voor de Oranjerie. De Oranjerie ligt achter de historische moestuin midden in het bos, waardoor de locatie rust en beslotenheid uitstraalt. De locatie bereik je via een kronkelend weggetje door het mooie park waarna je bij de Oranjerie aankomt.

Maar de tijd dat de locatie elke winter werd vol gezet met onder anderen Oranjeboompjes ligt achter ons. Inmiddels is de Oranjerie veranderd in een prachtige locatie waar het hele jaar evenementen kunnen plaats vinden. De Oranjerie ligt achter de historische moestuin midden in het bos, waardoor de locatie rust en beslotenheid uitstraalt.

Martien Brander

De Moestuin

In het westen van de historische aanleg ligt de waarschijnlijk in oorsprong laat 18de-eeuwse ommuurde trapeziumvormige moestuin, waarvan de hoofdstructuur nauwelijks aan veranderingen onderhevig is geweest. De moestuin heeft een hoge cultuurhistorische waarde; in de moestuin bevinden zich zes (gedeeltelijk vroeg) 19de-eeuwse kweekbakken, een vroeg 19de-eeuwse tuinkas met jongere aanbouw en een laat 19de-eeuwse kas (toponiem ronde kas) en zijn de muren die de moestuin grotendeels omringen vroeg- tot midden 19de-eeuws, evenals beide muurkassen.

De huidige parkaanleg in landschapsstijl rondom het huis Vollenhoven en op de overplaats Den Eijck gaat waarschijnlijk terug naar de jaren 1800-1810.

In de reeds genoemde veilingaankondiging wordt de moestuin nader beschreven: een grote moestuin met diverse perziken- en druivenkassen, een gemetselde broeikas, perzikenbakken en kribben. Tevens wordt in de advertentie melding gemaakt van een tweede kleine moestuin met boomgaard met kersen, appels en peren.

In de historische moestuin worden tegenwoordig groenten, eetbare bloemen, fruit en kruiden gekweekt op een duurzame wijze. Ook vergeten groenten en andere landgoedproducten zoals honing en appelsap worden aangeboden.

Boerderij/Stal Den Eyck

Ten noordoosten van de buitenplaats, tussen de weg Utrecht-Zeist en de weg De Bilt-Amersfoort ligt de overplaats Den Eyck die in 1806 werd aangekocht. Het huis is vermoedelijk van oudere datum en het huidige aanzien dateert waarschijnlijk uit de tijd van een verbouwing van na 1806. Hoewel het exacte jaartal niet te achterhalen is, is het vermoeden dat Boerderij/Stal den Eyck omstreeks 1846 werd herbouwd. De boerderij is echter sinds december 2002 niet meer als zodanig in gebruik.

De overplaats kent enige accidentatie en enkele boomgroepen. Vermoedelijk werd kort na de aankoop de woning in ornamentele trant verbouwd en werd het terrein rondom in landschapsstijl heraangelegd.

Heuvelpartijen, boomgroepen en boscoullissen in en aan weerszijden van de weilanden met in het centrum deze 'ornamentele' boerderij verlenen deze aanleg als gezicht vanuit het huis Vollenhoven een grote compositorische waarde. In cultuurhistorisch opzicht is Den Eyck van belang als gaaf voorbeeld van een zogenaamde 'ferme orneé' in een landschapspark.

Een paar jaar geleden is de op instorten staande boerenschuur getransformeerd tot eigentijdse evenementenlocatie, Stal Den Eyck, waarbij de monumentale houtconstructie heel mooi in het zicht is. Als kernwoorden: duurzaam, huiselijk maar ook zakelijk, midden in het groen maar toch dichtbij de bewoonde wereld.

Het Park

De structuur van het park bestaat thans uit een zichtas terzijde van het huis (zuidoost) op de zgn. Bloemberg die aan weerszijden wordt geflankeerd door met slingerpaden doorsneden bospartijen en door gazons en weilanden die van variatie zijn voorzien door heestergroepen (azalea's), boomgroepen en solitaires. Achter het huis ligt eveneens een zichtas met een grote perspectivische werking. Deze as bestaat uit een weids gezicht over de vijverpartij, de zgn. Achtervijver die in de Beerschotervliet uitmondt, die zich ter hoogte van een opening in de eromheen gelegen bospartij vernauwt en ter hoogte van de hierachter gelegen weilanden weer verbreedt. In het hart van deze zichtas lag tot in begin van de jaren '90 van de 20ste eeuw de domtoren als eyecatcher.

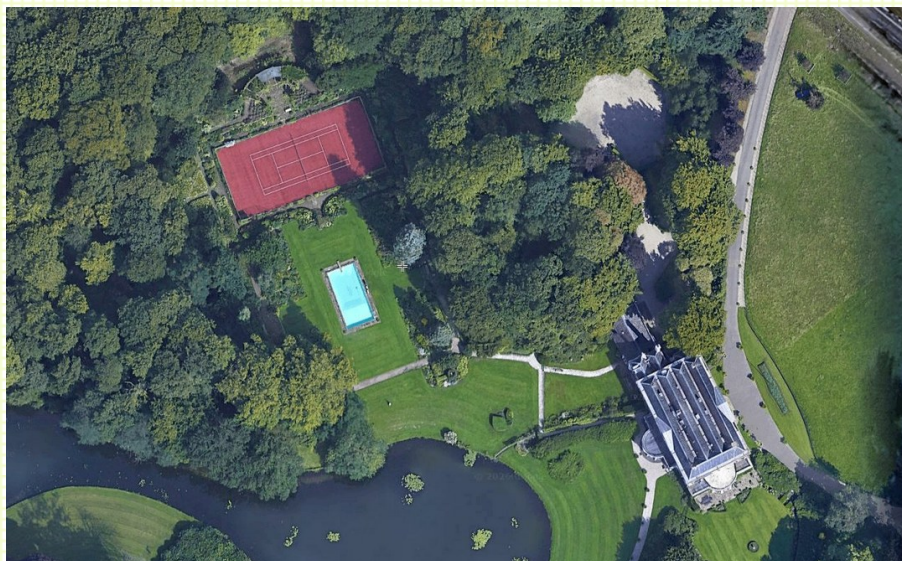

De Bloemberg loopt vanaf de vijver voor het huis tot aan de Biltse Vaart in het zuidwesten van de aanleg. Het terrein ten zuidoosten van de slingersloot bestaat uit glooiende gras- en weilanden met eveneens solitaires en boomgroepen, het zuidelijke deel bestaat uit akkers, grienden en een oude hoogstamboomgaard.

Het bos ten noorden van het hoofdgebouw en Achtervijver en het bos ten zuiden van het koetshuis bestaat uit beuk en is ongeveer 90 jaar oud en heeft vrijwel geen onderbegroeiing.

In de jaren 1922-1925, kort na de aankoop van de buitenplaats door de heer M. van Marwijk Kooy werd in een komvormige, driezijdig door bos omsloten ruimte ten westen van het huis, een zogenaamde rotstuin in formele trant met in het hart een zwembad en een tennisbaan door de firma Copijn aangelegd.

Deze tuin bestaat uit een verdiepte binnentuin in formele stijl in een rechthoekige opbouw met nissen. De tuin is toegankelijk middels paden en trappen in flagstones en wordt afgesloten door een keermuur opgebouwd uit blokken jonge natuursteen.

Rondom het tennisveld en het gazon zijn bordervakken aangelegd. Aan de westzijde een hoger gelegen bordes afgesloten door een halfronde rustieke buitenmuur die een halfronde, deels houten, deels open overkapping heeft.

Alszodanig is dit een gaaf bewaard en zeldzaam Nederlands voorbeeld van een privé-recreatiepark temidden van formele borders, terrassen en rotspar-tijen uit de jaren '20 van de 20ste eeuw.

Het Koetshuis

Omstreeks 1801 gebouwd, witgepleisterd koetshuis (thans gedeeltelijk in gebruik als woonhuis) gelegen ten zuiden van de halfronde oprijlaan naar het landhuis. Het koetshuis is integraal met de aanleg van het landschapspark tot stand gekomen, wat de reden is dat het zo schuin is geplaatst ten opzichte van het hoofdgebouw.

Interieur- Het koetshuisgedeelte bevindt zich nog in vrijwel originele staat, in de paardenstal worden acht paardeboxen met ruifen en hardstenen waterbakken van elkaar gescheiden door gecanneleerde stijlen die door een pijnappel bekroond worden. Op de ruifen de naamplaten voor de paarden. In de aanbouw zijn eveneens de originele boxen nog aanwezig.

De Ijskelder

In het noorden van de parkaanleg gelegen, met aarde overdekte grote bakstenen ijskelder, ca. 1800. Gewijzigd 1875 en 1881.

De kelder heeft een koepelgewelf met een diameter van ongeveer 6 meter. De ingang aan de westzijde komt uit in een linksombuigend quadrantportaal, zodat de vulopening in de putwand aan de noordzijde zit. Het portaal is voorzien van tongewelf.

ijskelder-Bron: [Martin Klumper.nl](#) via [Wikimedia Commons](#)

Ijskelders waren in veel steden en op landgoederen te vinden, alleen op de landgoederen zijn ze bewaard gebleven. In de ijskelder van Vollenhoven leven nu vleermuizen.

Weinig ijskelders uit de negentiende eeuw zijn bewaard gebleven.

COLOFON

Naar een idee van Geopark Heuvelrug Gooi en Vecht

Vormgeving en redactie

- Geopark Heuvelrug Gooi en Vecht

Bronnen

- Website Landgoed
- Boek 500 jaar Vollenhoven , Frieda en Sophie Heijkoop
- De Stichtse Lustwarande-Buitens in het groen-Catharina van Groningen
- Volkskrant, Caspar Janssen
- Stuwwal in het Laagland (boekwerk over Geopark Heuvelrug Gooi en Vecht)
- Verhaal van Utrecht.nl, Mieke Heurneman(LEU)
- Wikipedia
- Monumenten.nl

Foto's

- Landgoed
- Geopark Heuvelrug Gooi en Vecht
- Martin Klumper, A.J.van der Wal, Martien Brander
- Monumenten.nl

Relevante Websites

- Landgoed Vollenhoven - <https://landgoedvollenhoven.nl/>
- Geopark Heuvelrug Gooi en Vecht - <https://www.geoparkhgv.nl/>
- Oranjerie - <https://oranjerievollenhoven.nl/>
- Stal Den Eijck - <https://staldeneijck.nl/>

